

Spodnještajerski deželnozborski slovenski poslanci za časa Taaffejeve vlade

Filip Čuček*

1.02 Pregledni znanstveni članek
UDK 94(497.4-18):323.15"1878/1896"

Filip Čuček: Spodnještajerski deželnozborski slovenski poslanci za časa Taaffejeve vlade. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 90=55(2019), 3–4, str. 11–24

Avtor v članku analizira slovenske poslance v štajerskem deželnem zboru med leti 1878–1896. V tem času je bila nacionalna komponenta vse bolj vidna tudi na Spodnjem Štajerskem. Auersperg-Lasserjeva liberalna vladna »ekipa« je v 70. letih povsem ohromila (obetavni) nacionalni proces nenemških narodov, vlada grofa Eduarda Taaffeja pa je v naslednjem desetletju ravnala povsem drugače in skušala brez neposrednega vladnega pritiska posredovati med koalicijo na eni in nemškimi liberalci na drugi strani. To pa je vodilo k hitremu zaostrovanju nacionalnih odnosov v monarhiji.

Ključne besede: deželnozborski poslanci, Štajerska, Gradec, ustavna doba, nacionalizem, Taaffejeva vlada

1.02 Review Article
UDC 94(497.4-18):323.15"1878/1896"

Filip Čuček: Lower Styrian Slovene Provincial Assembly Members in the Times of Taaffe's Government. Review for History and Ethnography, Maribor 90=55(2019), 3–4, pp. 11–24

In this treatise, the author analyses Slovene members of the Styria provincial assembly between 1878 and 1896. The national component was more and more important also

* Dr. Filip Čuček, Inštitut za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, 1000 Ljubljana, Slovenija, filipc@inz.si

in the Lower Styria. In the 1870s, the Auersperg-Lasser liberal government “team” totally stopped the (promising) national process of the non-German nations, and the government of the Viscount Eduard Taaffe acted in a totally different way in which it tried to negotiate between the coalition on the one side and the German liberals on the other without using a direct government pressure. This led to quickly strained national relations within the monarchy.

Key words: members of the provincial assembly, Styria, Graz, constitutional era, nationalism, Taaffe government

V 70. letih 19. stoletja je Avstriji vladala Auersperg-Lasserjeva liberalna vladna »ekipa« in povsem ohromila (obetavni) nacionalni proces nenemških narodov. Slovenski idejnopolitični razcep je še dodatno oslabil slovenske vrste. Toda slovenska politika se je sredi desetletja ponovno poenotila in nastopila složno, kar je bilo glede na situacijo (nemški pritisk, ki je bil na Štajerskem še sploh očiten) še najbolj modro. Toda konec 70. let je zaradi »vzhodnega vprašanja« vlada vseeno nekoliko popustila, slovenska politika pa je nekoliko lažje zadihala.

Na spodnještajerskih deželnozborskih volitvah leta 1878 so slovenski kandidati po več kot desetletju ponovno zmagali v vseh kmečkih volilnih okrajih, na kaj več pa niso mogli računati. Graški deželni zbor je imel nemško liberalno večino. Vseh 12 poslancev veleposestva je bilo v ustavovernih rokah, prav tako pa vseh 6 poslancev trgovsko-obrtnih zbornic. V mestni kuriji so imeli liberalci vseh 19 poslancev. Slovenci so od 23 mandatov kmečke kurije mogli računati na največ 8 mandatov. Ostalih 15 poslanskih mest je pripadlo nemškemu konservativcu, ki so bili potencialni slovenski zaveznik. Ker pa se nemški liberalci na ostale »stranke« zaradi absolutne premoči niso rabili ozirati, tudi to ni kaj dosti zaleglo. V celjskem volilnem okraju sta bila leta 1878 izvoljena Ferdinand Dominkuš in Mihael Žolgar, v mariborskem Fran Radej in Janez Flucher, v slovenjgraškem Jožef Šuc, v ptujskem Michael Hermann, v ljutomerskem Ivan Kukovec ter v brežiškem volilnem okraju Ignac Žnideršič (med njimi štirje pravniki, dva posestnika ter po en bogoslovec in profesor).¹ Naslednje leto je vlada odstopila, namesto te pa je cesar za ministrskega predsednika imenoval grofa Eduarda Taaffeja. Njegova vlada, oprta na nemške konservativce in nenemške poslance, je ravnala povsem drugače

¹ Vasilij Melik, *Volitve na Slovenskem* (Ljubljana: Slovenska matica, 1965), 297, 298, 388–92. Vasilij Melik, »Slovenska politika v drugi polovici sedemdesetih let 19. stoletja,« v: Vasilij Melik: *Slovenci 1848–1918. Razprave in članki*, ur. Viktor Vrbnjak (Maribor: Litera, 2002), 486, 487. Prim. Filip Čuček, »Deželnozborske volitve na Spodnjem Štajerskem v Taaffejevi dobi.« *Prispevki za novejšo zgodovino* 47, št. 1 (2007): 27. Filip Čuček, *Svoji k svojim* (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2016), 58, 59, 94.

in skušala brez neposrednega vladnega pritiska posredovati med koalicijo na eni in nemškimi liberalci na drugi strani. To pa je vodilo k hitremu zaostrovanju nacionalnih odnosov v monarhiji. Prednacionalno »sožitje« je postajalo preteklost, nacionalna mobilizacija prebivalstva pa je pospešeno ubirala svojo pot.²

V štajerskem deželnem zboru štirje »stari« in štirje novi slovenski poslanci niso mogli računati na podobno zaveznitvo kot v državnem zboru. Deželnozborsko izkušnjo so že imeli Dominkuš, Radej, Hermann in Kukovec,³ medtem ko so se ostali štirje šele spoznavali s poslansko funkcijo. Mihael Žolgar (1833 Kačji Dol pri Šmarju pri Jelšah, 1890 Celje) je po študiju klasične filologije na Dunaju služboval kot gimnazijski profesor v Celju (1865–68), v Kranju (1868–72) – med leti 1869–72 je bil tudi šolski nadzornik za okraj Radovljica – in od leta 1872 spet v Celju. Med leti 1878–90 je bil poslanec v štajerskem deželnem zboru (in član šolskega odseka).⁴ Posestnik, krajevni šolski načelnik in med leti 1850–1900 župan v Št. Petru pri Mariboru Janez Flucher (1822 Št. Peter pri Mariboru, 1900 Št. Peter pri Mariboru) se je med štajerskimi deželnozborskimi poslanci obdržal zgolj en mandat (do leta 1884).⁵ Na drugi strani je publicist in bogoslovec Jožef Šuc (Schutz) (1837 Ponikva, 1900 Šmartno pri Slovenj Gradcu) v Gradcu vztrajal dva mandata. V štajerski deželni zbor (1878–90) je bil izvoljen kot župnik v Slovenj Gradcu (1874–84; od leta 1885 do smrti je bil župnik v Šmartnem pri Slovenj Gradcu). Bil je idejni pobudnik konservativne slovenske katoliške politične organizacije. Ustanovil je okrajno hranilnico, po njegovi zaslugi je slovenjgraški okrajni zastop prišel v slovenske roke; kot deželni poslanec je izposloval železnico Velenje – Dravograd.⁶ Leta 1874 nemški poslanec Ignac Žnideršič (1838 Brežice, 1887 Brežice), hišni posestnik, lastnik hiše v starem mestnem jedru (nekdanja lekarna), je na naslednjih volitvah zamenjal barve in (leta 1878 (uspešno) nastopil kot slovenski kandidat, leta 1884 je spet (sicer neuspešno) kandidiral na nemški strani).⁷

² Čuček, *Svoji k svojim*, 66, 67.

³ O njih glej več Filip Čuček, »Slovenski poslanci v štajerskem deželnem zboru 1848–1878,« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 90, št. 2 (2019).

⁴ Žolgar, *Mihael (1833–1890) – Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi909016/>.

⁵ *Slovenec*, 25. 4. 1900. *Index of /fileadmin/www.pokarh-mb.si/pdf_datoteke/vodnik 2010*, pridobljeno 4. 4. 2019, http://mail.pokarh-mb.si/fileadmin/www.pokarh-mb.si/pdf_datoteke/vodnik2010/Redakcija_vodnik-celota_STRANI_0959-1068.pdf, 985.

⁶ Šuc, *Jožef (1837–1900) – Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi675270/>.

⁷ *Stara lekarna*, pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.discoverbrezice.com/arhitektura/stara-lekarna>.

Slovenska spodnještajerska politika je nemško politiko kmalu omejila na mesta in nekatere trge,⁸ v Celju pa je po ljubljanski zmagi na občinskih volitvah leta 1882 celo načrtno zastavila »napad« na mesto. Pospešeni nacionalizem je sredi 80. let privedel do točke, ko se je bilo prebivalstvo v mešanih okrajih prisiljeno nacionalno opredeliti.⁹ Po prihodu Ivana Dečka v Celje (leta 1885) je slovenska javnost z optimizmom spremljala slovenski napredek, ki je vsekakor vznemirjal celjske in spodnještajerske Nemce.¹⁰ V deželnem zboru pa kljub volilni reformi iz leta 1883,¹¹ ki je znižala volilni cenzus, ni bilo upati na kakršenkoli slovenski napredek. Na volitvah leta 1884 so slovenski kandidati (od tega kar pet pravnikov, dva bogoslovca in en gospodarstvenik) sicer osvojili vseh osem poslanskih mest v kmečki kuriji (v mariborskem okraju sta zmagala baron Hermann Gödel-Lannoy in Fran Radej, v celjskem Mihael Vošnjak in Ferdinand Dominkuš, v ptujskem Božidar Raič (leta 1886 je umrl, na nadomestnih volitvah pa je bil izvoljen Fran Jurtela), v ljutomerskem Ivan Kukovec, v slovenjgraškem Jožef Šuc ter v brežiškem Jožef Jerman), toda že konec leta so sredi proračunske debate zapustili deželni zbor, češ da so v Gradcu povsem zaman.¹²

Med njimi so bili tudi prvič izvoljeni poslanci. Baron in pravnik Hermann Gödel-Lannoy (1820 Maribor, 1892 Maribor) je najprej služboval v Dalmaciji, postal leta 1848 okrajni sodnik v Kopru, leta 1850 svetnik pri finančni prokuraturi v Trstu, od koder je prišel v Budimpešto ter postal leta 1854 finančni prokurator v Bratislavi. Leta 1858 je postal finančni prokurator v Benetkah, leta 1866 pa vojni intendant pri avstrijski vojski v Italiji in se je kot civilni adlatus nadvojvode Albrehta pogajal z italijansko vlado. Nato je bil do leta 1880 finančni prokurator v Nižji Avstriji, ko se je upokojil. Med let 1879–1891 je bil državnozborni poslanec v mariborski kmečki kuriji in zastopal slovenske interese. Med leti 1884–90 je bil poslanec štajerskega deželnega zbora (leta

⁸ Janez Cvirn, »Politične razmere na Štajerskem v času vlade grofa Taaffeja (1879–1893),« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 73, št. 1 (2002): 9. Vasilij Melik, »Slovenska politika v Taaffejevi dobi,« v: Melik, *Slovinci 1848–1918*, 523.

⁹ Bojan Cvelfar, »'Z narodnim domom se je celjskemu nemštvu razbila jedna čeljust ...' Nacionalni izgredi v Celju na prelomu stoletja,« v: *Celjski zbornik* (Celje: Osrednja knjižnica, 1997), 7, 8. Prim. Janez Cvirn, *Kri v luft! Čreve na plot! Oris družabnega življenja v Celju na prelomu stoletja* (Celje: Novi tednik – Radio Celje, 1990), 93–96.

¹⁰ Prim. *Südsteirische Post*, 31. 8. 1889. Prim. Čuček, *Svoji k svojim*, 70–80.

¹¹ Janez Cvirn, »Deželnozborna volilna reforma na Štajerskem,« *Studia historica Slovenica* 1, št. 2 (2001): 345–52.

¹² Melik, *Volitve*, 388–92. Prim. Čuček, »Deželnozbornske volitve«, 33. Manfred Uratnik, *Wahlrechtsreform, Kultur- und Sozialpolitik im Steiermärkischen Landtag (1893–1890). Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades* (Graz, 1966), 117. Edith Marko-Stöckl, »Der steiermärkische Landtag,« v: *Die Habsburger-monarchie*, Band VII/2 (Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2000), 1698.

1884 je bil imenovan za namestnika deželnega glavarja). Kot politik je bil sicer v prvi vrsti pristaš vlade, šele za tem slovenski poslanec; s svojimi zvezami je za Slovence tudi marsikaj dosegel.¹³

Leta 1884 je v poslanske klopi sedel Mihael Vošnjak (1837 Šoštanj, 1920 Glion pri Territetu (Švica)), mlajši brat Josipa Vošnjaka. Po študiju tehnike v Gradcu (1852–56) in na Dunaju (1857) je do predčasne upokojitve leta 1879 (zaradi slabega zdravja) delal na avstrijskih železnicah, nazadnje na inšpektoratu Južne železnice v Gradcu. Leta 1880 se je naselil v Celju in se (tudi pod bratovim vplivom) začel poglobljati v gospodarske razmere in pomen kreditnega združništva. Prizadeval si je za močan denarni zavod v središču Spodnje Štajerske in je leta 1881 po zgledu Schulze-Delitzscheve hranilnice in posojilnice ustanovil Celjsko posojilnico (pomagal je ustanavljati hranilnice in posojilnice tudi drugod). Na njegovo pobudo so leta 1883 v Celju ustanovili Zvezo slovenskih posojilnic, leta 1905 pa Zadružno zvezo. Kot liberalni politik je pokazal velike organizacijske sposobnosti. Skupaj s Gödel-Lannoyem je leta 1881 ustanovil časopis *Südsteirische Post*, v Celju pa je izdajal mesečnik *Zadruga* (1884–89, od leta 1891 *Slovensko zadrugo*). Kot štajerski deželnozborski poslanec v celjski kmečki kuriji (1884–97) in državnozborski poslanec (1885–97) je odločno zastopal slovenske gospodarske in politične pravice, še posebej pa si je prizadeval za razvoj kreditnega združništva na Slovenskem. Leta 1910 se je (po smrti žene) odpovedal vsem položajem in dolžnostim ter se preselil v Gorico. Tam je (leta 1911) sodeloval pri ustanovitvi znanstvenega časopisa *Veda* in podpiral mlado slovensko liberalno inteligenco (ki se je zbirala pri sinu Bogumilu). Od leta 1915 do smrti je živel v Švici.¹⁴

Po smrti Michaela Hermanna je bil za poslanca ptujske kmečke kurije izvoljen Božidar Raič (1827 Žvab pri Ormožu, 1886 Ljubljana), ki je imel sicer zelo kratek (deželno in državnozborski) poslanski mandat (1884–86). Ognjevit govornik in ljudski tribun iz časa taborov je bil (po študiju filozofije in bogoslovja) sprva kaplan v Ljutomeru (1850), nato v Slivnici pri Hočah, od leta 1853 pa profesor slovenščine in suplent za zgodovino in geografijo na mariborski višji gimnaziji. Leta 1860 je bil zaradi zahtev po slovenskem učnem jeziku premeščen v Haloze (Sv. Barbara). Toda ta manever ni načel njegove politične afinitete, saj je na ptujskem koncu sodeloval pri več ali manj vseh aktivnostih, dejaven pa je bil tudi širše (Slovenska matica, ptujska in ljutomerska čitalnica, Slovenski narod). Navezoval je stike s prekmurskimi Slovenci,

¹³ *Goedel-Lannoy, Hermann, baron (1820–1892) – Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi204775/>.

¹⁴ *Vošnjak, Mihael (1837–1920) – Slovenska biografija*, pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi813537/>.

zavzemal se je za Zedinjeno Slovenijo s centrom v Ljubljani, za odcepitev Spodnje Štajerske in priključitev h Kranjski.¹⁵

Raiča je leta 1886 v deželnem zboru zamenjal pravnik Fran Jurtela (1853 Hvaltinci v Slovenskih goricah, 1926 Ptuj), ki je tam ostal do leta 1909; leta 1890 je postal namestnik deželnega glavarja. Sprva je kot odvetniški koncipient služboval na Ptuj, leta 1886 pa je prevzel odvetniško pisarno Alojzija Gregoriča in se aktivno vključil v politično življenje na Spodnjem Štajerskem. Postal je eden stebrov ptujskega slovenstva (še posebej dejaven je bil v narodnih društvih). Leta 1883 je ustanovil Hranilno in posojilno društvo na Ptuj (in mu načeloval od leta 1899 do smrti). Po slovenski zmagi na volitvah v ptujski okrajni zastop je leta 1887 postal njegov predsednik. Nato je nekaj časa živel v Šmarju pri Jelšah (1891–1897) – tu je bil izvoljen za župana in je na občini vpeljal slovensko uradovanje. Potem pa se je spet vrnil na Ptuj, nadaljeval odvetniško prakso in bil dejaven tudi v javnem in političnem življenju – posebej aktiven je bil pri ustanavljanju ptujskega Narodnega doma. Po razpadu spodnještajerske sloge se je (skupaj s Franom Rosino in Miroslavom Plojem) skušal zoperstaviti ideološki »delitvi«. Marca 1909 so tako (predvsem zaradi dogovorov o skupnem nastopu na deželnozborskih volitvah) ustanovili Stranko zjedinjenih Slovencev (oziroma Konservativno stranko), ki pa je na volitvah doživela popoln polom. Po razpadu Avstro-Ogrske je Jurtela kot vladni komisar prevzel regentstvo mestne občine Ptuj. Mesec kasneje je (najbrž tudi zaradi omenjenega dejstva) zaprosil za razrešitev, ostal pa je član mestnega sveta.¹⁶

Pravnik je bil tudi Jožef Jerman (1826 Otočec, 1898 Rajhenburg). Več let je delal kot okrajni komisar v Brežicah in naposled do upokojitve na Ptuj. Po upokojitvi (1884) je bil na deželnozborskih volitvah (slovenski konservativni kandidat) izvoljen v brežiški kmečki kuriji za deželnozborskega poslanca (do leta 1896). Leta 1885 je neuspešno kandidiral za državnozborskega poslanca v mestni kuriji.¹⁷

¹⁵ Franz Adlgasser, *Die Mitglieder der österreichischen Zentralparlamente 1848–1918*. Teilband 2: M–Z (Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2014), 987. I, pridobljeno 29. 3. 2019, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi480586/>. Janez Cvirn, *Dunajski državni zbor in Slovenci* Celje: Zgodovinsko društvo; Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2015), 204, 205.

¹⁶ Jurtela, *Fran (1853–1926 – Slovenska biografija)*, pridobljeno 3. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi261453/>. Filip Čuček, »Fran Jurtela,« v: *Slavni slovenski pravdarji*, ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl (Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2018), 155, 156.

¹⁷ Jerman Jožef, pridobljeno 1. 4. 2019, <http://www.posavci.si/osebe/jerman-jo%C5%BEef/290/>.

V drugi polovici 80. let se je spodnještajerska politika skoncentrirala v Celju, agilnost celjskih Slovencev pa je v začetku 90. let postala več kot očitna.¹⁸ Po sokolskem društvu, ki je leta 1890 postalo eno izmed središč družabnega in narodnega življenja v mestu, so dobili še koncesijo za Zvezno tiskarno, ki je maja 1891 začela izdajati slovenski časopis *Domovina*.¹⁹ Vse to je popolnoma zaostriło nacionalne odnose v mestu, na drugi strani pa sprožilo homogenizacijo (nemške in slovenske) nacionalne politike. Zaradi silovite nemške »obrambe« so Slovenci nastopali slogaško, strankarski boji pa so bili potisnjeni v ozadje.²⁰ Leta 1890 je bilo med osmimi poslanci spet veliko pravnikov (pet) ter po en gospodarstvenik, bogoslovec in profesor. V Celju sta zmagala Mihael Vošnjak in Josip Sernec, v Mariboru Fran Radej in Franc Robič, na Ptujju Fran Jurtela, v Brežicah Jožef Jerman, v Ljutomeru Ivan Dečko in v Slovenj Gradcu Ivan Lipold, sicer slovenski liberalni protikandidat.²¹

Pod vplivom brata Janka se je pravnik Josip Sernec (1844 Slovenska Bistrica, 1925 Ljubljana) začel že zgodaj ukvarjati s političnim življenjem. Ko se je sredi 70. let preselil v Celje in odprl lastno odvetniško pisarno, je hitro postal eden vodilnih celjskih slovenskih politikov; takoj po svojem prihodu je že vložil prvo slovensko tožbo, to pa je postala stalna praksa njegove odvetniške pisarne. Leta 1887 je bil izvoljen v štajerski deželni zbor (ostal do 1902). V tem času je bil namestnik štajerskega deželnega glavarja. Po slovenski zmagi na volitvah v celjski okrajni zastop je bil do leta 1905 njegov predsednik. V zadnjih dveh desetletjih 19. stoletja je bil nesporno eden voditeljev spodnještajerske slovenske politike. Sodeloval je pri ustanovitvi Celjske posojilnice leta 1881 (predsedoval ji je od leta 1886 do smrti) in Južnoštajerske hranilnice

¹⁸ Prim. Arnold Suppan, »Die Untersteiermark, Krain und das Küstenland zwischen Maria Theresia und Franz Joseph (1740–1918)«, v: *Deutsche Geschichte im Osten Europas. Zwischen Adria und Karawanken*, hg. von Arnold Suppan (Berlin: Siedler, 1998), 327. Janez Cvirn, »Urbanizacija ter njeni vplivi na socialno in nacionalno strukturo Celja (1867–1914)«, v: *Mednarodni kulturnozgodovinski simpozij Modinci* (Rogaška Slatina, Maribor: Univerza, 1993), 304.

¹⁹ Janez Cvirn, »Josip Sernec, rodoljub z dežele«, v: *Josip Sernec, Spomini*, ur. Janez Cvirn (Celje: 2003), 131. Prim. Janez Cvirn, »Gospodarska politika celjske občine 1890–1914«, *Zgodovinski časopis* 44, št. 3 (1990): 437, 438. Branko Goropevšek, *Štajerski Slovenci, kaj hočemo!* (Celje: Zgodovinsko društvo, 2005), 10.

²⁰ Čuček, *Svoji k svojim*, 98–103. Prim. Cvirn, »Josip Sernec«, 135, 136. Andrej Pančur, »Nastanek političnih strank«, v: *Slovenska novejša zgodovina. Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije I*, ur. Jasna Fischer (Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005), 33, 34.

²¹ Melik, *Volitve*, 388–92. Prim. Čuček, »Deželnozborske volitve«, 35.

(1889), ki sta bili ključni instituciji slovenske gospodarske emancipacije na Spodnjem Štajerskem.²²

V Sernečevi odvetniški pisarni se je kot mlad pravnik kalil Ivan Dečko (1859 Središče ob Dravi, 1908 Feldhof pri Gradcu). Sprva se je zaposlil v odvetniški pisarni Janeza Orosela v Mariboru (že tam se je uveljavil kot eden glavnih političnih organizatorjev), leta 1885 pa se je preselil v Celje in se zaposlil pri Sernecu. S tem se je center spodnještajerske politike začel vse bolj oblikovati v Celju, Dečko pa je precej pospešil slovenski »prodor« v mestu ob Savinji (leta 1887 je kot prvi na Štajerskem dosegel slovenski vpis v zemljiško knjigo, istega leta je preprečil izvajanje ukaza štajerskega deželnega šolskega sveta, da se mora šolski pouk v zadnjem razredu ljudskih šol poučevati v nemščini). Pod Sernečevim okriljem se je vse bolj oblikoval v pretkanega politika. Politika, ki sta jo zagovarjala oba, je pripeljala leta 1889 do pomembne zmage pri volitvah v celjski okrajni zastop. Ob vztrajnem pritisku na »nemško« mesto Celje je slovenska politika osvojila tudi strateško pomembno okoliško občino, ki je kot nekakšen obroč oklepala mesto, konec julija 1889 pa v Celju ustanovila še Južnoštajersko hranilnico. Med leti 1890 in 1907 je bil štajerski deželnozborski poslanec (v ljutomerski in celjski kmečki kuriji). Leta 1891 je odprl svojo odvetniško pisarno in z veliko vnemo nadaljeval s svojimi prizadevanji (predvsem) pri jezikovnih sporih na Spodnjem Štajerskem. S pаметno politiko, ki jo je krojil tudi sam, so spodnještajerski Slovenci popolnoma osvojili podeželje, spodnještajersko nemštvo pa omejili na mesta in nekatere trge. Slovenska politika je dosegla, da se je slovenska prisotnost v Celju na prelomu stoletja precej okreplila, na drugi strani pa je tudi to vplivalo na razpad spodnještajerske sloge (Dečko je zaradi duševne bolezni prav tedaj (leta 1907) izgubil mandat in se umaknil iz političnega življenja).²³

Poslanec mariborske kmečke kurije Franc Robič (1841 Limbuš, 1913 Maribor) pa je bil sprva ljudskošolski učitelj. Nato se je izšolal za profesorja in od leta 1872 služboval na mariborskem učiteljskišču. Bil je tudi šolski nadzornik za mariborski in radgonski okraj. Leta 1891 je bil izvoljen v državni zbor (leta

²² *Sernec, Josip (1844–1925) – Slovenska biografija*, pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi563524/>. Mateja Jeraj, »Josip Sernec,« v: *Slavni slovenski pravdarji*, 151, 152. *Sernec, Spomini*.

²³ *Dečko, Ivan (1859–1908) – Slovenska biografija*, pridobljeno 3. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi170839/>. Filip Čuček, »Ivan Dečko,« v: *Slavni slovenski pravdarji*, 159, 160. Vekoslav Špindler, *Dr. Ivan Dečko in njegova doba* (Maribor, 1938). Filip Čuček, »Politična dejavnost Ivana Dečka do začetka devetdesetih let 19. stoletja,« *Prispevki za novejšo zgodovino* 52, št. 1 (2012): 21–38. Filip Čuček, »Ivan Dečko – učitelj« slovenskih županov in »duša« spodnještajerske politike na prelomu stoletja,« *Prispevki za novejšo zgodovino* 54, št. 1 (2014): 23–34. Andrej Studen, »Žalosten konec slovenskega rodoljuba,« *Časopis za zgodovino in narodopisje* 81, št. 1 (2010): 29–37.

1907 je kot kandidat Katoliške kmečke zveze volitve izgubil), od leta 1890 pa je bil štajerski deželnozborski poslanec (leta 1897 je bil kot prvi Slovenec izvoljen v štajerski deželni odbor, v katerem je ostal do smrti). Udeleževal se je zlasti debat o gospodarskih vprašanjih. Bil je pobudnik slovenske obstrukcije v štajerskem deželnem zboru v letih 1910–13.²⁴

Liberalni protikandidat Ivan Lipold (1842 Mozirje, 1897 Sv. Peter pod Sv. gorami) je študiral bogoslovje v Mariboru in na Dunaju. Deloval je v več krajih, nazadnje v Sv. Petru pod Sv. gorami. Leta 1890 je bil izvoljen za deželnozborskega poslanca v slovenjgraškem kmečkem okraju (proti Josipu Šucu); na volitvah leta 1896 zaradi bolezni ni več kandidiral.²⁵

* * *

V slabih dvajsetih letih (1878–1896) je slovensko politiko v Gradcu zastopala več kot polovica pravnikov (9 od 17);²⁶ leta 1884 je njihov delež znašal celo tri četrtine, potem pa je do leta 1896 spet padel na polovico (poleg njih so bili še trije bogoslovci, po dva posestnika in profesorja ter gospodarstvenik). V tem času sta bila med poslanci tudi dva župana.

Slovenski poslanci v štajerskem deželnem zboru 1878–1896

kmečka kurija

1878

- Ferdinand Dominkuš in Mihael Žolgar (Celje)
- Fran Radej in Janez Flucher (Maribor)
- Jožef Šuc (Maribor)
- Michael Herman²⁷ (Ptuj)
- Ivan Kukovec (Ljutomer)
- Ignac Žnideršič (Brežice)

²⁴ Robič, *Franc (1841–1913) – Slovenska biografija*, pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi510378/>.

²⁵ Lipold, *Ivan (1842–1897) – Slovenska biografija*, pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi332319/>.

²⁶ Prim. Jure Gašparič, »Ivan Šusteršič,« v: *Slavni slovenski pravdarji*, ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl (Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2018), 166.

²⁷ Umril leta 1883, namesto njega Raič.

1884

- Hermann Gödel-Lannoy in Fran Radej (Maribor)
- Mihael Vošnjak in Ferdinand Dominkuš (Celje)
- Božidar Raič²⁸ (Ptuj)
- Ivan Kukovec (Ljutomer)
- Jožef Šuc (Slovenj Gradec)
- Jožef Jerman (Brežice)

1886

- Fran Jurtela (Ptuj)

1890

- Mihael Vošnjak in Josip Sernec (Celje)
- Fran Radej in Franc Robič (Maribor)
- Fran Jurtela (Ptuj)
- Jožef Jerman (Brežice)
- Ivan Lipold (Slovenj Gradec)
- Ivan Dečko (Ljutomer)

Poimenski seznam 1878–1896 (in poklicna struktura)

- Dečko Ivan – pravnik
- Dominkuš Ferdinand – pravnik
- Flucher Janez – posestnik/župan
- Gödel Lannoy Hermann – pravnik
- Hermann Michael – pravnik
- Jerman Jožef – pravnik
- Jurtela Fran – pravnik/župan
- Kukovec Ivan – pravnik
- Lipold Ivan – bogoslovec
- Radej Fran – pravnik
- Raič Božidar – bogoslovec
- Robič Franc – profesor
- Sernec Josip – pravnik
- Šuc Jožef – bogoslovec
- Vošnjak Mihael – gospodarstvenik
- Žnideršič Ignac – posestnik
- Žolgar Mihael – profesor

²⁸ Umrli leta 1886, namesto njega Jurtela.

VIRI IN LITERATURA

Časopisje

Slovenec, 1900.

Südsteirische Post, 1889.

Literatura

Franz Adlgasser, *Die Mitglieder der österreichischen Zentralparlamente 1848–1918*. Teilband 1: A–L; Teilband 2: M–Z. Wien 2014.

Bojan Cvelfar, »Z narodnim domom se je celjskemu nemštvu razbila jedna čeljust ...« Nacionalni izgredi v Celju na prelomu stoletja. V: *Celjski zbornik*. Celje 1997, 7–44.

Janez Cvirn, Deželnozborska volilna reforma na Štajerskem. *Studia historica Slovenica* 1, št. 2 (2001): 345–53.

Janez Cvirn, *Dunajski državni zbor in Slovenci*. Celje, Ljubljana 2015.

Janez Cvirn, Gospodarska politika celjske občine 1890–1914. *Zgodovinski časopis* 44, št. 3 (1990): 435–50.

Janez Cvirn, *Kri v luft! Čreve na plot! Oris družabnega življenja v Celju na prelomu stoletja*. Celje 1990.

Janez Cvirn, Politične razmere na Štajerskem v času vlade grofa Taaffeja (1879–1893). *Časopis za zgodovino in narodopisje* 73, št. 1 (2002): 7–12.

Janez Cvirn, Urbanizacija ter njeni vplivi na socialno in nacionalno strukturo Celja (1867–1914). V: *Mednarodni kulturnozgodovinski simpozij Modinci*. Rogaška Slatina 1993.

Filip Čuček, Deželnozborske volitve na Spodnjem Štajerskem v Taaffejevi dobi. *Prispevki za novejšo zgodovino* 47, št. 1 (2007): 23–37.

Filip Čuček, Fran Jurtela. V: *Slavni slovenski pravdarji* (ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl). Maribor 2018, 155, 156.

Filip Čuček, Ivan Dečko – »učitelj« slovenskih županov in »duša« spodnještajerske politike na prelomu stoletja. *Prispevki za novejšo zgodovino* 54, št. 1 (2014): 23–34.

Filip Čuček, Ivan Dečko. V: *Slavni slovenski pravdarji* (ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl). Maribor 2018, 159, 160.

Filip Čuček, Politična dejavnost Ivana Dečka do začetka devetdesetih let 19. stoletja. *Prispevki za novejšo zgodovino* 52, št. 1 (2012): 21–38.

Filip Čuček, Slovenski poslanci v štajerskem deželnem zboru 1848–1878. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 90, št. 2 (2019).

Filip Čuček, *Svoji k svojim*. Ljubljana 2016.

Dečko, Ivan (1859–1908) – Slovenska biografija. Pridobljeno 3. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi170839/>.

Dominkuš, Ferdinand (1829–1901) – Slovenska biografija. Pridobljeno 28. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi177535/>.

Jure Gašparič, Ivan Šusteršič. V: *Slavni slovenski pravdarji* (ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl). Maribor 2018, 166.

Goedel-Lannoy, Hermann, baron (1820–1892) – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi204775/>.

Branko Goropevšek, *Štajerski Slovenci, kaj hočemo!* Celje 2005.

Hermann, Mihael (1822–1883) – Slovenska biografija. Pridobljeno 28. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi230085/>.

Index of/fileadmin/www.pokarh-mb.si/pdf_datoteke/vodnik2010. Pridobljeno 4. 4. 2019, http://mail.pokarh-mb.si/fileadmin/www.pokarh-mb.si/pdf_datoteke/vodnik2010/Redakcija_vodnik-celota_STRANI_0959-1068.pdf, 985.

Mateja Jeraj, Ferdinand Dominkuš. V: *Slavni slovenski pravdarji* (ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl). Maribor 2018, 136, 137.

Jerman Jožef. Pridobljeno 1. 4. 2019 – <http://www.posavci.si/osebe/jerman-jo%C5%BEef/290/>.

Josip Sernec, Spomini (ur. Janez Cvirn). Celje 2003.

Jurtela, Franc (1853–1926 – Slovenska biografija. Pridobljeno 3. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi261453/>.

Kukovec, Ivan Nepomuk (1834–1908) – Slovenska biografija. Pridobljeno 28. 3. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi309061/>.

Lipold, Ivan (1842–1897) – Slovenska biografija. Pridobljeno 1. 4. 2019, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi332319/>.

Edith Marko-Stöckl, Der steiermärkische Landtag. V: *Die Habsburger-monarchie*, Band VII/2. Wien 2000, 1683–1718.

Mateja Jeraj, Josip Sernec. V: *Slavni slovenski pravdarji* (ur. Andrej Razdrih in Primož Premzl). Maribor 2018, 151, 152.

Vasilij Melik, Slovenska politika ob začetku dualizma. V: Vasilij Melik: *Slovenci 1848–1918. Razprave in članki* (ur. Viktor Vrbnjak). Maribor 2002, 303–06.

Vasilij Melik, Slovenska politika v drugi polovici sedemdesetih let 19. stoletja. V: Vasilij Melik: *Slovenci 1848–1918. Razprave in članki* (ur. Viktor Vrbnjak). Maribor 2002, 485–93.

Vasilij Melik, Slovenska politika v Taaffejevi dobi. V: Vasilij Melik: *Slovenci 1848–1918. Razprave in članki* (ur. Viktor Vrbnjak). Maribor 2002, 521–31.

Vasilij Melik, *Volitve na Slovenskem*. Ljubljana 1965.

Andrej Pančur, Nastanek političnih strank. V: *Slovenska novejša zgodovina. Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije* (ur. Jasna Fischer). 1. Ljubljana 2005, 31–36.

Raič, Božidar (1827–1886) – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi480586/>.

Robič, Franc (1841–1913) – Slovenska biografija. Pridobljeno 1. 4. 2019. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi510378/>.

Sernec, Josip (1844–1925) – Slovenska biografija. Pridobljeno 1. 4. 2019. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi563524/>.

Stara lekarna. Pridobljeno 1. 4. 2019. <https://www.discoverbrezice.com/arhitektura/stara-lekarna>.

Andrej Studen, Žalosten konec slovenskega rodoljuba. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 81, št. 1 (2010): 29–37.

Arnold Suppan, Die Untersteiermark, Krain und das Küstenland zwischen Maria Theresia und Franz Joseph (1740–1918). V: *Deutsche Geschichte im Osten Europas. Zwischen Adria und Karawanken* (hg. von Arnold Suppan). Berlin: Siedler, 1998, 264–348.

Vekoslav Špindler, *Dr. Ivan Dečko in njegova doba*. Maribor 1938.

Šuc, Jožef (1837–1900) – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi675270/>.

Manfred Uratnik, *Wahlrechtsreform, Kultur und Sozialpolitik im Steiermärkischen Landtag (1893–1890). Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades*. Graz 1966.

Vošnjak, Josip (1834–1911) – Slovenska biografija. Pridobljeno 28. 3. 2019. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi813114/>.

Vošnjak, Mihael (1837–1920) – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi813537/>.

Žolgar, Mihael (1833–1890) – Slovenska biografija. Pridobljeno 29. 3. 2019. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi909016/>.

LOWER STYRIAN SLOVENE PROVINCIAL ASSEMBLY MEMBERS IN THE TIMES OF TAAFFE'S GOVERNMENT

Summary

In the 1870s, the Auersperg-Lasser liberal government “team” totally stopped the (promising) national process of the non-German nations. The Slovene ideological-political division weakened the Slovene members even more. But the Slovene politics was reunited again in the middle of the decade and acted as one, this being according to the situation (the German pressure that was even more evident in Styria) the best possible decision. At the end of the 1870s, the government did indulge a little due to the “eastern question”, and the Slovene politics was able to relax and win the next elections in all provincial electoral districts.

In 1878, the Slovene candidates again won all eight mandates of the provincial curia. In Celje electoral district, Ferdinand Dominkuš and Mihael Žolgar were elected, in Maribor district Fran Radej and Janez Flucher, in Slovenj Gradec Jožef Šuc, in Ptuj Michael Herman, in Ljutomer Ivan Kukovec, and Ignac Žnideršič in Brežice electoral district.

In 1884, baron Hermann Gödel-Lannoy and Fran Radej won in Maribor electoral district, in Celje district Mihael Vošnjak and Ferdinand Dominkuš, in Ptuj Božidar Raič (he died in 1886, Fran Jurtela won the substitute elections), in Ljutomer Ivan Kukovec, in Slovenj Gradec Jožef Šuc, and Jožef Jerman in Brežice.

In 1890, Mihael Vošnjak and Josip Sernec won in Celje, Fran Radej and Franc Robič in Maribor, Fran Jurtela in Ptuj, Jožef Jerman in Brežice, Ivan Dečko in Ljutomer, and Ivan Lipold in Slovenj Gradec.

UNTERSTEIRISCHE SLOWENISCHE LANDTAGSABGEORDNETE IN DER ZEIT DER TAAFFE REGIERUNG

Zusammenfassung

In den 1870er regierte in Österreich das Auersperg-Lasser liberale „Regierungsteam“ und legte den (vielsprechenden) nationalen Prozess der nichtdeutschen Völker lahm. Die slowenische ideenpolitische Kluft schwächte die slowenische Seite noch zusätzlich. Die slowenische Politik vereinigte sich Mitte der 1870er wieder und trat einträchtig auf, was in der gegebenen Situation (der deutsche Druck, der in der Steiermark noch stärker war) die bestmögliche Entscheidung war. Die Regierung gab jedoch Ende der 1870er wegen der „östlichen Frage“ etwas nach, deswegen hatte es die slowenische Politik leichter und gewann die Wahlen in allen Landeswahlbezirken.

Im Jahr 1878 gewannen die slowenischen Kandidaten wieder alle acht Mandate der Landeskurie. In dem Celje/Cilli Wahlbezirk wurden Ferdinand Dominkuš und Mihael Žolgar gewählt, in dem Mariborer/Marburger Fran Radej und Janez Flucher, in dem Slovenj Gradec/Windischgratz Jožef Šuc, in dem Ptuj/Pettau Michael Herman, in dem Ljutomer/Luttenberger Ivan Kukovec und in dem Brežice/Ranner Wahlbezirk Ignac Žnideršič.

1884 gewannen die Wahlen in Maribor/Marburger Wahlbezirk Baron Hermann Gödel-Lannoy und Fran Radej, in dem Celje/Cilli Mihael Vošnjak und Ferdinand Dominkuš, in dem Ptuj/Pettau Božidar Raič (er starb im Jahr 1886, die Ersatzwahlen gewann Fran Jurtela), in dem Ljutomer/Luttenberger Ivan Kukovec, in dem Slovenj Gradec/Windischgratz Jožef Šuc und in dem Brežice/Ranner Wahlbezirk Jožef Jerman.

Im Jahr 1890 siegten in Celje/Cilli Mihael Vošnjak und Josip Sernec, in Maribor/Marburg Fran Radej und Franc Robič, in Ptuj/Pettau Fran Jurtela, in Brežice/Ranne Jožef Jerman, in Ljutomer/Luttenberger Ivan Dečko und in Slovenj Gradec/Windischgratz Ivan Lipold.